

Sosiaali- ja terveysministeriö
Erityisasiantuntija Saara Karttunen
Suunnittelija Tuomas Pulkkinen

Lausunto on valmisteltu lausuntopalvelu.fi:ssä

Viite: Lausuntopyyntöne 13.06.2025 VN/1531/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (alkoholijuoman toimittaminen, etämyynti ja markkinointi)

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikossa mainitusta esityksestä ja esittää seuraavia huomioita lakiesitykseen.

Alkoholijuomien etämyynti

Etämyynnin salliminen lakiehdotuksessa esitetyllä tavalla tarkoittaisi Suomen alkoholimarkkinoiden avaamista kaikille yrityksille, jotka toimivat ulkomailta käsin. Tämä merkitsisi käytännössä Alkon vähittäismyynnin yksinoikeuden lopettamista sekä Suomessa toimivien yritysten syrjintää. Hallituksen esitys on siten ristiriidassa yhtäältä hallitusohjelmassa tavoitteena olevan reilun kilpailun edistämisen kanssa ja toisaalta sen hallitusohjelman sitoumuksen kanssa, että Alkon asemaa ei muuteta. Nykyinen alkoholin vähittäismyynnin yksinoikeusjärjestelmä on hyvä säilyttää, koska se on kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden perusteella tehokas tapa ennaltaehkäistä ja vähentää alkoholin kulutusta ja haittoja väestössä. Alkoholihaittojen vähentäminen auttaa vähentämään Suomen sosiaali- ja terveysjärjestelmän kuormitusta ja kestävyysvaajetta.

Hallituksen esityksen mukainen laki johtaisi siihen, että suomalaiset kaupat perustaisivat omia etämyyntipisteitä erityisesti Tallinnaan, ja yritykset vetoaisivat poliitikkoihin epätarkoituksenmukaisen ja kohtuuttoman tilanteen lopettamiseksi avaamalla viinien ja väkevien alkoholijuomien markkinat myös suomalaisille. Suomalaisten poliitikkojen olisi vaikeaa puolustaa suomalaisten toimijoiden suhteellista syrjintää. Nyt on oikea hetki vaikuttaa tällaisen tilanteen välttämiseksi.

Komissio vaati joulukuussa hallitusta selventämään etämyyntisäännöksiä. Hallituksen esityksen mukaista kaikkien alkoholijuomien etämyyntioikeutta eivät komissio, EU-oikeus tai tuomioistuinratkaisut kuitenkaan ole vaatineet.

Lisäksi muutos voisi lisätä veronkiertoa ja harmaata taloutta. Kuten esityksessä on tuotu esiin, osa kuluttajista etsisi halvimman alkoholijuomien tarjoajan verkosta ja päätyisi todennäköisesti kiertämään Suomeen lain mukaisesti kuuluvat verot. Halvan alkoholin tiedetään olevan erityisen läheisesti yhteydessä alkoholihaittoihin. Tullilla ei myöskään ole jatkuvasti resursseja etämyynnin tehovalvontaan, joka on kallista. Etämyynti veisi eduskunnalta myös mahdollisuuden määrittää alkoholikaupan ehtoja kuten Suomessa käytetyt markkinointikiellot, esimerkiksi paljousalennukset. Näistä syistä olisi viisasta avata etämyyntiä vain vähemmässä määrin ja seurata, miten markkinat kehittyvät.

THL:n näkemyksen mukaan ulkomaan etämyynti tulisi rajata koskemaan vähittäismyynnissä yleisesti sallittuja myyntirajoja (8 % käymisteitse valmistetuille ja 5,5 % muille alkoholijuomille). Tällöin ulkomaisille toimijoille sallittaisiin samat oikeudet kuin suomalaisille kilpailijoilleen, ja alkoholin vähittäismyynnin yksinoikeusjärjestelmä voitaisiin hallitusohjelman mukaisesti näin turvata kyseiset rajat ylittävillä juomilla. Myös suomalaisen virkamieskunnan näkemys vaikuttaa olevan – niin STM:ssä kuin muissakin asiaa käsitelleissä ministeriöissä – että EU-säädökset ja tuomioistuinratkaisut mahdollistavat etämyynnin rajoittamisen yksinoikeusmyynnin rajoihin.

Alkoholijuomien markkinointi

Hallituksen esityksessä ehdotetaan hallitusohjelman mukaisesti markkinoinnin sallimista väkeville juomille verkossa niin, että väkevien tuottajat saisivat omilla verkkosivuillaan ja sosiaalisen median kanavillaan markkinoida tuotteitaan. On myönteistä, että kaikkien alkoholijuomien kohdalla vaikuttajaviesintä olisi kiellettyä, ja samoin olisi jatkossakin kiellettyä markkinoida näitä alkoholijuomia valjastamalla muita sosiaalisen median käyttäjiä markkinoinnin välineiksi.

Lakiehdotuksessa ei ole huomioitu markkinointiympäristön merkittävää muutosta nyt, kun alkoholijuomien verkkokauppa ja toimittaminen yleistyvät. Kun mietojen juomien markkinointi on sallittu, on kiistämätöntä, että kaupalle olisi

kannattavaa nostaa verkko-ostajan näkymään tarjolle alkoholijuomia, vaikkei ostaja itse niitä etsisi. Tämä voisi tarkoittaa markkinointia ostohistorian pohjalta eli markkinoinnin kohdentamista paljon alkoholijuomia ostaville, toisin sanoen riskikäyttäjille ja suurkuluttajille, ja vaikkapa oluen nostamista tarjolle, kun ostoskorissa on pitsaa tai grillimakkaraa. **THL ehdottaa, että alkoholijuomien markkinointi verkossa muiden ostosten tai ostohistorian pohjalta kiellettäisiin haavoittuvien ryhmien suojelemiseksi**, esimerkiksi lisäämällä tästä oman kohtansa kymmenkohtaiseen kieltolistaan 50 § momentissa 4.

Alkoholijuomien kotiinkuljetus

THL käsitteli alkoholijuomien kotiinkuljetuksen aiheuttamia terveys- ja hyvinvointihaasteita sekä ratkaisuja näihin aiemmassa lausunnossaan (28.8.2024, THL/4555/4.00.00/2024). On hyvä, että lakiesityksessä nyt edellytetään ostajan iän tarkastamista todennettavasti. Tämä olennaisesti parantaa ikärajavalvonnan mahdollisuuksia.

Lakimuutosten kielteisistä yhteisvaikutuksista

Yhdistettynä muihin nyt esitettyihin alkoholilain muutoksiin, alkoholijuomien toimittaminen erityisesti koteihin voisi lisätä ongelmallisesti alkoholia käyttävien alkoholinkulutusta, alaikäisten alkoholinkäyttöä, perheissä läheisten, erityisesti lasten, kokemia alkoholihaittoja sekä huonokuntoisten ikääntyneiden alkoholinkäyttöä.

Kaiken kaikkiaan nyt esitetyt alkoholilain muutokset voivat lisätä haavoittuvien väestöryhmien alkoholinkäyttöä, mikä edelleen kasvattaisi palvelujärjestelmän kuormitusta. Tämä vaikeuttaisi entisestään hyvinvointialueiden taloudellista tilannetta ja hoidon ja palveluiden saatavuuden turvaamista.

On huomattava riski, että mikäli hallituksen esitys hyväksyttäisiin nykyisessä muodossaan, **Alkon kansanterveydellinen tehtävä ja asema muuttuisivat merkittävästi pidemmällä tähtäimellä, mikä olisi ristiriidassa hallitusohjelman kirjausten kanssa.**

Uuden lupajärjestelmän rakentaminen alkoholin etämyyntiin ja kotiinkuljetukseen sekä toiminnan viranomaisvalvonta ja tilastointi vaatisivat merkittävää panostusta julkisen vallan toimintaresursseihin. Kustannuksia koituisi myös alkoholiongelmia hoitavalle palvelujärjestelmälle. Nykyisessä taloudellisessa

tilanteessa pyritään tekemään vaikeitakin leikkauksia julkisiin menoihin. **Tässä tilanteessa olisi syytä pidättäytyä uusista lakimuutoksista, jotka todennäköisesti aiheuttaisivat merkittäviä julkisen talouden kustannuksia samalla, kun niiden hyödyt voivat jäädä vaatimattomiksi.**

Pääjohtajan sijainen,
hallinto- ja talousjohtaja

Mia Nykopp

Johtaja

Piia Aarnisalo

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 4 pages before this page
Dokumentet inneholder 4 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 4 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 4 sider før denne side

Detta dokument innehåller 4 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende